

Barcelona reivindica els seus mosaics

“El mosaic del meu barri”, un projecte reivindicatiu de participació ciutadana

Antoni Capilla / © Fotos: Museu Arqueologia de Catalunya, Casa Vicens, Arnim Schulz, Mercè Compte i Jordi Grisè

Mosaic de tesselles de vidre i de ceràmica esmaltada de l'arrimador del restaurant de l'antiga Fonda España (Sant Pau, 9)

Barcelona, a més de ser la ciutat dels prodigis, és una capsa de sorpreses que ara s'entesta en descobrir, inventariar, estudiar i analitzar un dels seus trets artístics més desconeguts: els mosaics. I no només el mosaic romà 'Les tres gràcies', fet amb tesselles i conservat al Museu Arqueològic de Catalunya, o el trencadís omnipresent al Park Güell que Antoni Gaudí va idear a principis del segle XX, o els

moderns mosaics de rajola ceràmica que decoren el sostre del Mercat de Santa Caterina. Els protagonistes són ara els mosaics quotidians, els més desconeguts, els que adornen els paviments i façanes de cases, oficines, fàbriques o parròquies de la ciutat.

Aquest projecte reivindicatiu dels mosaics es diu *El mosaic del meu barri* i és una iniciativa del Servei d'Arqueologia de Barcelona nascu-

da tot coincidint amb el 13è Congrés Internacional de Conservació de Mosaics que es va celebrar a Barcelona la tardor de 2017, després que la candidatura barcelonessa derrotés a Londres i Jerusalem com a seu del congrés, "una pionera iniciativa ciutadana, una mena de congrés alternatiu que ha donat la veu i la possibilitat de participar als ciutadans de Barcelona", apunten Montserrat Pugès, responsable d'Intervencions

Mosaic de rajola ceràmica de Can Serra (Rambla de Catalunya, 126)

Mosaic de tesselles de l'antiga Farmàcia Boatella (Rambla, 38)

Mosaic de tesselles de la Casa Doctor Genové (Rambla, 77)

en el Patrimoni del Servei d'Arqueologia, i Kusi Colonna-Preti, coordinadora del projecte.

Aquesta iniciativa de participació ciutadana, encetada l'any passat, ha viscut aquesta tardor una segona fase i es completarà l'any vinent. "El projecte consisteix en fer un inventari fotogràfic ciutadà que permeti fer un estudi tècnic i històric del mosaic a Barcelona per determinar

què és el mosaic, quines són les tècniques que predominen a la ciutat i quines en són les principals diferències", puntualitza Colonna-Preti. Un cop finalitzi la tercera fase de participació ciutadana, "s'encetarà la creació d'una història del mosaic a Barcelona. Ara ja hi ha estudis parcials, però manca un estudi amb una perspectiva més generalista", assegura Pugès.

Les descobertes ciutadanes, 2.668 imatges de 1.567 mosaics, es poden veure a la web del projecte (barcelona.cat/mosaics/). En aquest portal municipal de participació ciutadana, les imatges de cada mosaic s'acompanyen amb una fitxa amb informació sobre la seva localització, autoria i tècnica i s'ordenen pel districte on està ubicat i per la tècnica emprada en la seva construcció i per la seva època de creació, tot i que bona part es van construir a partir de finals del segle XIX, quan el moviment higienista va propiciar el canvi de paviments a la ciutat que va obrir les portes al mosaic.

■ Cada mosaic és diferent

Un cop de vista a aquest portal permet descobrir mosaics de tota mena, èpoques i tècniques. Tot i que cada mosaic és diferent, el més popular i el que més abunda és l'hi-

Quatre itineraris

El projecte *El mosaic del meu barri* també compta amb quatre rutes perquè els ciutadans de Barcelona descobreixen els mosaics. Els itineraris es centren en les decoracions exteriors de les cases d'estiueig del barri Font d'en Fargues (Horta-Guinardó), els mosaics de les farmàcies modernistes de Ciutat Vella, els rètols i publicitat elaborat amb aquest material al Poblenou, i un recorregut per les diferents tècniques massives presents al districte de Gràcia. L'objectiu dels responsables del projecte és incrementar fins a 10 els itineraris i organitzar un passeig guiat mensual, que s'anunciarà oportunament a la web del projecte. ■

dràulic, un paviment fet amb pols de ciment i pigments premsats, popularitzat pel modernisme, va ser un habitual a la construcció fins a mitjans del segle XX i ara torna a estar de moda. Entre els hidràulics, els de més renom van ser els d'Escofet, dissenyats per artistes de primera fila, com Joan Fabrè, Enric Moya o Alexandre de Riquer, que treballaven pels grans arquitectes modernistes com Josep Puig i Cadafalch o Lluís Domènech i Montaner.

Aquest insigne arquitecte modernista va signar el 1903 la reforma del Hotel España (Sant Pau, 9), una fonda creada el 1850 pels germans Riba. El seu admirable interior llueix columnes de marbre, làmpares modernistes, una gran xemeneia modernista, esgrafiats... i un gran mural mosaic al bell mig del menjador, uns dels millors exemples de mosaics inventariats al projecte impulsat des del Servei d'Arqueologia de Barcelona. Aquesta peça està realitzada amb tessel·les de vidre i de ceràmica esmaltada i representa 12 escuts heràldics de ciutats i regions d'Espanya.

La participació ciutadana, però, "també ha permès descobrir tècniques de mosaic que no coneixíem que es donaven a la ciutat, com ara paviments de cartró-pedra, entre els quals destaquen els dissenyats per Hermenegildo Miralles al segle XIX que van protagonitzar la decoració

Mosaic de tessel·les de l'antiga fàbrica La Unión Metalúrgica (Almogàvers, 119-123)

Consells de conservació

Si visiteu la web del projecte hi trobareu uns consells per conservar les diferents tipologies de mosaics, tot depenent de les seves diferents tècniques musives: alicatat, mosaic de cartó pedra, mosaic de gres ceràmic, mosaic hidràulic, mosaic de rajoles, terratzo, tessel·les i tren-cadís. Unes tipologies, de vegades força semblants, però que requereixen de procediments específics pel seu manteniment, restauració i conservació. Els diferents blocs de consells han estat elaborats per entitats col·laboradores del projecte, com ara la Facultat de Belles Arts de la Universitat de Barcelona, l'Escola Superior de Conservació i Restauració de Béns Culturals de Catalunya (ESCRBCC) i el Laboratori de Restauració i Conservació Preventiva de l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona. El projecte també compta amb la col·laboració del Centre de Documentació del CAATEEB. ■

del desaparegut Café Torino (situat al passeig de Gràcia número 18, a la cantonada amb la Gran Via, on ara hi ha una coneguda joieria) i que tenen la seva màxima expressió al fumador de la gaudiniana Casa Vicens", apunta la responsable d'Intervencions en el Patrimoni del Servei d'Arqueologia, Montserrat Pugès.

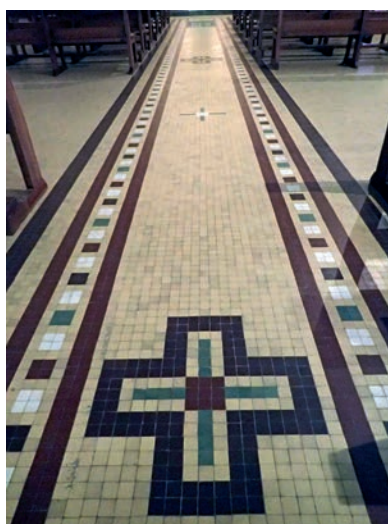
La majoria de mosaics censats a l'inventari de la web del projecte no

tenen, però, el glamur d'aquest edifici d'Antoni Gaudí. Si un s'endinsa en un passeig virtual pels mosaics de la ciutat pot trobar fàcilment exemples notables i molt heterodoxes. Des del mosaic de gres ceràmic del terra de la Parròquia Santa Teresa del Nen Jesús (Via Augusta, 68), una peça fabricada al taller de Pujol i Bausis entre 1932 i 1940; al tradicional mosaic hidràulic que encara es

Mosaic de rajola ceràmica del Mercat de Santa Caterina (Avinguda de Francesc Cambó, 16)

Mosaic de gres ceràmic de la parròquia de Santa Teresa del Nen Jesús (Via Augusta, 68)

Mosaic romà 'Les Tres Gràcies' (Museu d'Arqueologia de Catalunya)

Trencadís d'una de les xemeneies de la Casa Milà, la Pedrera

Mosaic de tessell·les Hansel i Gretel de la Casa Burés (Ausiàs Marc, 30-32)

Trencadís de l'arc del banc de l'escalinata del Park Güell

pot veure al terra de la La Pasticceria di Gracia (Verdi, 58), una mena de catifa amb decoració simetritzada que des de 1912 figurava al catàleg del fabricant Orsola, Solà y Cia.

■ Publicitaris i decoratius

No tot, però, són paviments. També hi podem trobar mosaics amb finalitats publicitàries, com el de la farmàcia Giró Loperena (Pujades, 189), un mosaic de rajoles de ceràmica esmaltada d'autor desconegut i datat el 1915, o el rètol que presidia l'entrada de la fàbrica La Unión Metalúrgica (Almogàvers, 119-123), una peça formada per tessell·les de ceràmica esmaltada que podria datar de 1914. Tampoc falten plafons decoratius, com el que fa aquesta funció a la Casa Francesc Burés i Borràs (Ausiàs Marc, 30-32),

Mosaic hidràulic d'un habitatge particular al carrer de Verdi, 58

un mosaic modernista de tessell·les de vidre de Miquel Pascual i Tintorer (1905) que representa l'escena de la bruixa del conte de Hänsel i Gretel amb una gamma cromàtica molt variada.

I així, fins els 1.567 mosaics censats actualment a la web del projecte, una iniciativa que es podria 'clonar' a altres ciutats, com ara Brussel·les, i que evidencia que "estem en un moment interessant del mosaic, que ens permet veure la seva evolució tècnica des del segle XIX al XXI, ja que hi ha fàbriques que s'hi dediquen des de fa molts anys". Tot i que les responsables de projecte es lamenten que encara no existeixi una historiografia que estudi i analitzi el sector, asseguren que "el projecte ha complert el seu objectiu: ha estat generador de complicitats i reptes, com ara difondre que hi ha mosaics més enllà de l'hidràulic, donar una idea més global del terme mosaic".

La participació ciutadana i la tasca divulgadora del mosaic que han caracteritzat la iniciativa 'El mosaic del meu barri' en les seves dues edicions han d'anar, però, una mica més enllà. "Cal aconseguir que els propietaris adoptin la cultura del manteniment i conservació i, així, aturar la pèrdua progressiva dels notables exemples que enca-

Mosaic de cartó pedra al fumador de la Casa Vicens (Carolines, 18-22)

ra queden de les arts decoratives menors, com els mosaics, esgrafiats o murals interiors. El mosaic ha evolucionat, és manté d'actualitat i cal que entre tots el preservem com signe d'identitat de la nostra ciutat", apunten Montserrat Pugès, responsable d'Intervencions en el Patrimoni del Servei d'Arqueologia, i Kusi Colonna-Preti, coordinadora del projecte. ■

L'autor: Antoni Capilla és periodista.